

XI. HAFTA

J.J. ROUSSEAU - Toplum Sözleşmesi

Güçlü olan haklı mı olur ?

Rousseau da güçle hak arasında bir bağlantı olmadığını düşünüyor. Toplumun kuruluşunun kökeninde köle-efendi ilişkisi varsa, bir hasırlık olur. Ona göre toplum köle-efendi ilişkisinden doğmaz. buna inanırsak doğa durumunu savaş durumuna indirgemiş oluruz. Ona göre doğa durumu savaş durumu olarak düşünülemez. Çünkü doğa durumu sürekli bir savaş halini gerektirecek özelliklere sahip değildir. Çünkü doğa durumu mülkiyetin olduğu bir durum da değildir. Biriyle ancak onun elinde olan bir şey (toprak, mülkiyet...) için savaşırız.

Doğa durumunda insanlar arası ilişkiler bir savaş gerektirecek kadar yerleşik, sürekli de değildir; anlık mücadeleler ortaya çıkar. Bunlar da “savaş” diye nitelenebilecek özelliklere sahip mücadeleler değildir. Savaş durumunu devletten önce ortaya çıkmış bir durum olarak göremeyiz. Savaş devletlerle birlikte var olur. Bu bakımdan, doğa durumunu savaş durumu ile özdeşleştiren Hobbes yanlış bir benzeşim kuruyordu.

Rousseau’ya göre savaş durumunda bile tüm insanlık değil, yalnız askerler savaştadır. İnsanların hepsinin birden savaştığı bir durum yoktur. Halk yalnızca savaşın etkilerini hisseder. Savaş insanlık için evrensel bir durum değildir. Askerlerin savaşı da sürekli değildir, dönemsel birşeydir. Askerlerin düşmanlıkları tözsel değil, ilinekseldir. Askerler bu savaşa doğal bir itilimle değil, dışsal nedenlerle dahil olurlar.

Rousseau’nun düşüncelerine ismini dile getirerek itiraz ettiği önemli isimlerden biri de Grotius’tur. O da doğa durumunu savaş durumu olarak görür. Toplumsal yaşamın kökeninde köle-efendi ilişkisinin olduğuna inanır. Bu ilişkilerin olduğu alanın da savaş durumu olduğunu iddia eder. Savaş durumlarında güçlü kişi güçsüzü öldürme hakkına sahiptir. Buna karşın bu hakkını kullanmayıp güçsüz kişiyi bağışlarsa, bunun karşılığında özgürlüğünü elinden alır. İnsanlar böyle köleleştirilir. Toplumsal yaşamın temelinde de bu vardır, ona göre. Güçlü kişi kendi otoritesini böylece kurar. Efendisi olacağı toplumu böyle oluşturur.

Rousseau bu düşüncelere karşı şu itirazları dile getirir:

- Ona göre doğa durumu savaş durumu değildir. Savaşın olması için devletin olması gerekir.
- Kimsenin bir başkasının yaşamını elinden almaya hakkı yoktur, ki bunu bağışlama ve karşılığında özgürlüğünü talep etme hakkı olsun.
- Doğa durumunda bir takım eşitsizlikler vardır ama bunlar öyle büyük farklar yaratmazlar. Birinin diğerini köleleştirebilmesine yetmez. İnsanlar diğerlerini köleleştirebilecek oranda gücü toplumdaki alır. Bu büyüklükte güç toplumsal yaşam kurulduktan sonra, toplumsal yaşamın içerisinde oluşur. Gücü toplumsal ilişki ve hiyerarşi ağları üretir. Bir kişi ancak toplumsal yaşamın düzeni içinde efendi ya da köle olur. Toplumsal yaşam dağıldıktan sonra, bu konumlar hiçbir şey ifade etmez. Toplumsal yaşam varken gözümüze çok güçlü görünen kişi, gücünü, toplumsal konumundan alır. Bu nedenle köle-efendi ilişkisi toplumsal yaşamın başlangıcına değil, kötü bir toplumsal düzene ait bir ilişkidir.

Grotius “Bir halkın kendisini krala teslim ettiği”nden söz eder. Rousseau buna karşılık, ortada, kral daha meydana çıkmadan önce bir halk olmaya karar vermiş bir kitle olduğuna dikkat çeker. Halk, yöneticinin ortaya çıkmasından önce gerçekleşen bir oluşumdur, ona göre. Bütün bunlar, toplumsal yaşamın başlangıcının köle-efendi ilişkisine dayanmadığının kanıtlarıdır, Rousseau için.